

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/117

Karar No.:1963/191

Karar tarihi:12/7/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:17.10.1963/11533

Davacı : Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu

Dâvanın konusu : 5590 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Ticaret Borsaları", "Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları" ve "Ticaret Borsaları" Birliği Kanununun 30 uncu maddesinin 2 nci fıkrasındaki, oda meclislerinin Ticaret Bakanlığınca feshedileceğine dair hükmü ile aynı kanunun 75 inci maddesine 6233 sayılı kanunla eklenen, işten el çektirme hükmünün, Anayasa'nın 122 nci maddesine aykırı görüldüğünü bildirerek 30 uncu maddenin 2 nci fıkrası ile 75 inci maddenin iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

İnceleme : Anayasa Mahkemesi iç tüzüğü'nün 15 inci maddesi uyarınca 4/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Grubu adına dilekçede imzaları bulunan Cahit Okurer'in Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı ve Ali Nailî Erdem'in de Millet Meclisi Grup Başkan Vekili olduklarını belirten belgelerin, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrası gereğince verilmediği görüldüğünden bu belgelerin 15 gün içinde gönderilmesi için tebligat yapılmasına ve bu eksiklik dışında başvurunun Anayasa'nın 149 uncu ve sözü geçen kanunun 25 inci ve 26 ncı maddelerine uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiş, yapılan tebligat üzerine istenen belgelerin süresi içinde Mahkemeye sunulduğu anlaşılınca 15/4/1963 günlü toplantıda işin esasının incelenmesi kararlaştırılmıştır. Bundan sonra düzenlenen rapor, 5590 sayılı kanunun gerekçesi, Ticaret Komisyonu mazbatası, Meclis görüşmelerine ilişkin tutanak, Anayasa'nın, konu ile ilgili hükümleri, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu raporu ve görüşme tutanakları okunarak gereği görüşülüp düşünüldü : .

Gerekçe :

1- Dilekçede sözü geçen maddelerden 30 uncu madde oda uzuvlarının feshini düzenlemektedir. Bu maddenin;

a) İşaretli bendinde yönetim kurullarının feshi.

b) İşaretli bendinde de, 1 ve 2 numaralı fıkralar halinde oda meclislerinin feshi hakkında hükümler konulmuştur. Dâva ile ilgili bulunan 2 numaralı fıkrada : (Çalışmalarını mesleki ahlak ve memleketin genel menfaatleriyle ahenkli olarak yürütmeyen, mevzuata uymayan, görevlerini iyiye kullanmayan ve birlik kararlarına riayet etmeyen oda meclisleri Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca feshedilir) denilmektedir.

Bu fıkrada, Ticaret Bakanlığınca, metinde yazılı hallerde oda meclislerini feshetmek yetkisi verilmekte ve davacı, bu yetkiyi veren hükmün Anayasa'nın 122 nci maddesine aykırı olduğunu öne sürmektedir.

Anayasa'nın 122 nci maddesi şöyledir.

(Madde 122- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.

Esas No.:1963/117
Karar No.:1963/191

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz).

Anayasa Komisyonunun bu maddeye ilişkin gerekçesinde, kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşların, kendi işlerini yerinden idare esasına göre görebilmelerini ve seçilmiş organlarının da teminata bağlanmasını sağlamak için bu maddenin konulduğu belirtilmiştir.

5590 sayılı kanunun 1 inci maddesinde ticaret ve sanayi odalarının tüzel kişiliği haiz kamu kurumları oldukları açıklanmıştır. Bu nitelikleri dolayısıyla odalar, Anayasa'nın 122 nci maddesinin kapsamına girerler. Gene 5590 sayılı kanunun 13 üncü maddesi gereğince, meclisler, odaların uvuzlarından ve Anayasa'nın deyiimiyle odaların organlarından oldukları gibi aynı kanunun 16 ncı maddesi hükmüne göre meslek komiteleri tarafından seçilen ikişer kişi ile kurulduklarından seçilmiş organ durumundadırlar. Bu itibarla, oda meclislerinin, Anayasa'nın 122 nci maddesinin ikinci fıkrasının sağladığı teminattan faydalanmaları tabiidir. Bu fıkra, idarenin kamu kurumu niteliğindeki meslekî kuruluşların seçilmiş organlarını bir yargı mercii kararına dayanmaksızın geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramıyacağı öngörülmüştür. Söz konusu 30 uncu maddenin 2 numaralı fıkrasında Ticaret Bakanlığına verilen yetki, oda meclislerinin bir yargı mercii kararına dayanmaksızın doğrudan doğruya idarî bir kararla feshedilmesini ve böylece sürekli olarak görevlerinden uzaklaştırılmasını mümkün kıldığından, bu yetkiyi veren kanun hükmünün Anayasa'nın 122 nci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olduğu meydandadır. Bu hükmün bu sebeple iptali gerekir.

2- 5590 sayılı kanunun 75 inci maddesine 6233 sayılı kanunla eklenen dâva konusu olan fıkraya gelince, bu fıkra : kanunun değişik 28 inci maddesinde ve kanuna eklenen maddede yazılı paraları haklı bir sebep olmaksızın yatırmamakta ısrar eden yönetim kurullarına ve bu işte taksirleri görülen genel kâtiplere birliğin talebi üzerine Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından işten el çektirileceği ve bu suretle işten el çektirilenlerin üç sene müddetle yönetim kurullarına ve genel kâtipliğe seçilemeyecekleri yazılıdır.

Bu fıkra, kanunun müşterek hükümleri arasında yer alan 75 inci maddeye eklenmiş olduğundan aynı fıkra söz geçen yönetim kurulları kapsamına gerek odaların ve gerek borsaların yönetim kurulları girmektedir. Kanunun 13 üncü ve 39 uncu maddeleri gereğince yönetim kurulları odaların ve borsaların organlarıdır ve gene kanunun 18 inci ve 44 üncü maddeleri gereğince bu organlar odalar ve borsalar meclislerinin kendi üyeleri arasından birer yıl için seçtikleri belli sayıda kişilerden kurulur. Şu halde yönetim kurulları da odaların ve borsaların seçilmiş organlarıdır. Yönetim kurullarına işten el çektirilmesi, bunların görevlerinden uzaklaştırılması demek olduğundan Anayasa'nın 122 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, idare, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın bu kurullara işten el çektiremez. Kanunun 75 inci maddesine eklenen fıkranın Bakanlığa idarî bir kararla işten el çektirme yetkisini veren hükmü de bu sebeple Anayasa'nın 122 nci maddesine aykırı olduğundan söz konusu hükmün dahi iptali gerekir.

Davacının istemi el çektirme hükmünün, genel kâtipler yönünden de iptalini kapsar niteliktedir. Kanunun 23 üncü ve 48 inci maddelerinden anlaşıldığı üzere, odalar ve borsalar genel kâtipleri, bu kurumların meclislerince tâyin yolu ile göreve alındıkları ve esasen kanunda organlar arasında gösterilmedikleri cihetle memur durumunda olan genel kâtiplere Bakanlıkça işten el çektirilmesinde Anayasa'nın 122 nci maddesine aykırılık yoktur.

Üyelerden Rifat Göksu, İsmail Hakkı Ülkmen, İbrahim Senil ve Hakkı Ketenoğlu, yönetim kurullarına Bakanlıkça işten el çektirilmesine dair olan hükmün iptaline karar verildiğine göre işten el çektirilen yönetim kurulu üyelerinin üç sene müddetle bu kurullara seçilemeyecekleri hakkındaki

Esas No.:1963/117
Karar No.:1963/191

hükümün, halen uygulama yeri kalmadığından bunun 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 28 inci maddesi gereğince iptali gerektiği oyunda bulunmuşlar ise de bu hüküm Anayasa'ya aykırı olmadığı gibi, iptal edilen hüküm yerine kanuna yenisi konurken, belli süre için seçilme yasağını öngören hükümün aynen bırakılıp bırakılmaması kanun koyucunun takdir edeceği bir husus olduğundan iptalin söz konusu hükme teşmili gerekmediği, adları geçen üyelerin muhalefetleri ile ve oyçokluğu ile kararlaştırılmıştır.

Sonuç : Yukarıda gösterilen sebeplerle :

1- 5590 sayılı kanunun 30 uncu maddesinin (b) bendinin 2 numaralı fıkrasında yer alan ve Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına fesih yetkisi veren (Oda meclisleri Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca feshedilir) şeklindeki hükümün, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline üyelerden Şemsettin Akçoğlu'nun muhalefeti ile ve oyçokluğu ile ve işbu iptal hükümünün Anayasa'nın 152 nci ve 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 50 inci maddesi uyarınca karar tarihinden başlamak üzere altı ay sonra yürürlüğe girmesine üyelerden Tefvik Gerçekler, İhsan Keçecioğlu, Salim Başol ve Ekrem Korkut'un muhalefetleri ile ve oyçokluğu ile;

2- Aynı kanunun 75 inci maddesine 6233 sayılı kanunla eklenen ve yönetim kurullarının Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca işten el çektirilmesine ilişkin hükümün, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline oybirliği ile ve işbu iptal hükümünün aynı maddenin son cümlesinde yer alan ve işten el çektirilenlerin üç yıl süre ile yönetim kurullarına seçilemeyeceklerine ilişkin hükme teşmili gerekmediğine üyelerden Rifat Göksu, İsmail Hakkı Ülkmen, İbrahim Senil ve Hakkı Ketenoğlu'nun muhalefetleri ile ve oyçokluğu ile;

3- Genel kâtiplere Bakanlıkça işten el çektirilmesine ilişkin hükümde Anayasa'ya aykırılık bulunmadığına ve bu hükme ilişkin dâvanın reddine oybirliği ile;

12/7/1963 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye	Üye
Sünuhi Arsan	Tefvik Gerçekler	Rifat Göksu	İ. Hakkı Ülkmen
Üye	Üye	Üye	Üye
Lütfi Akadlı	Şemsettin Akçoğlu	İbrahim Senil	İhsan Keçecioğlu
Üye	Üye	Üye	Üye
Salim Başol	Celalettin Kuralmen	Hakkı Ketenoğlu	Ekrem Korkut

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Ahmet Akar

Üye
Lütfi Ömerbaş

MUHALEFET ŞERHİ

5590 sayılı kanunun, ekonomik ve Ticaret Bakanlığına fesh yetkisi veren 30 uncu maddesinin B bendinin 2 numaralı fıkrasındaki (Oda Meclisleri Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca feshedilir) şeklindeki, hükmün Anayasa'nın 122/2 maddesinin açık hükmüne aykırı olduğu gerekçesinin birinci bendinde tesbit edilmiştir.

Anayasa'nın 152 nci ve 44 sayılı kanunun 50 nci maddeleri hükmünce Anayasa Mahkemesi kararlarının karar tarihinde yürürlüğe girmesi asıdır. Şayet, iptal sebebiyle meydana gelecek boşluğu dolduracak yeni bir hükmün şevki gerekiyorsa o takdirde Anayasa Mahkemesince iptal kararının yürürlüğe gireceği tarih ayrıca kararlaştırılabilir.

Anayasaya aykırılığı açık ve meydanda bulunan iptal edilen hükmün yerine, yine Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına yargı mercii kararına dayanmaksızın fesh yetkisi verecek nitelikte bir hüküm şevkine artık hukuki imkân, mevcut değildir. Buna göre kararın yürürlüğe girmesini altı ay sonraya bırakmak için bir sebep yoktur.

Kararın, karar tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi oyu ile sonucunun bir numaralı kısmına muhalifim.

Üye
Salim Başol

MUHALEFET ŞERHİ

Anayasa'nın 122 nci maddesi (Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ..... seçilmiş organlarının, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştırılmayacağını) göstermektedir.

Organ tabiri hem : Bir hükmi şahsın iradesini onun namına izhar ve ifadeye ehil olan hakikî şahısları; hem de : bu şahıslardan mürekkep bir heyeti ifade eder. Anayasa'nın 122 nci maddesinde kullanılan (Seçilmiş organ tabiriyle kastedilenler (Hakiki şahıslar) dır. Esasen, oda meclislerinin geçici veya sürekli olarak işten uzaklaştırılması mutasavver olmayıp bunlar ancak -5590 sayılı kanunun 30 uncu maddesinde yazılı olduğu gibi - feshedilebilir. Fesih kararı aleyhine, Anayasa'nın 114 üncü maddesi gereğince iptal dâvası açılabilceğinden Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının bu tasarrufu zaten yargı denetimi altında bulunmaktadır.

Esas No.:1963/117
Karar No.:1963/191

5590 sayılı kanunun değişik 75 inci maddesi hükmüne gelince : Bu maddenin, yönetim Kurulların işten el çektirileceği hakkındaki hükmü, hakikatte kurulları değil kurul üyelerini istihdaf etmektedir ki Anayasa'nın 122 nci maddesiyle hakları korunanlar da bunlardır.

Bu sebeplerle kararın yalnız 1 numaralı bendine muhalifim.

Üye
Şemsettin
Akçoğlu

MUHALEFET ŞERHİ

5590 sayılı kanunun 35 inci maddesine 6233 sayılı kanunla eklenen ve yönetim kuruluna, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca işten el çektirilmesine yetki veren hüküm iptal edildiğine göre aynı maddenin son cümlesinde yer alan ve işten el çektirilenlerin üç yıl süre ile yönetim kuruluna seçilemeyeceğine dair olan hükmün uygulama yeri kalmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 tarihli ve 44 sayılı kanunun 28 inci maddesi bu kabil hallerde uygulama yeri kalmıyan hükmün dahi iptaline cevaz vermiş olduğu cihetle iptal edilmesi icap eder Bu iptal, hükmün Anayasa'ya aykırılığından değil, işten el çektirme hükmünün iptali dolayısıyla uygulanmasına imkân kalmamış olmasından doğacağı cihetle kanunun yeniden düzenlenmesi sırasında kanun koyucuyu bağliyacağı da bahis konusu edilemez.

Bu sebeplere binaen çoğunluk kararının bu noktasına muhalifiz.

Üye	Üye	Üye	Üye
Rifat Göksu	İ. Hakkı Ülkmen	İbrahim Senil	Hakkı Ketenoglu

MUHALEFET ŞERHİ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 152 nci ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun 50 nci maddesi gereğince iptal kararının yürürlüğünün muayyen bir tarihe talik edilmesi, Anayasa'ya aykırılığı sabit bir kanun hükmünün bu süre içinde tatbik mevkiinde kalması demektir.

Böylesine ağır bir duruma ancak memleket bakımından gerçek bir zaruret bulunduğu ve hüküm boşluğunun vahim ihtilâflara sebebiyet vereceği endişesinin haklı görüldüğü ahval için tahammül edilmek gerektir. Hâdisede böyle bir nitelik yoktur. Yetkili Bakanlık fesh sebebinin

Esas No.:1963/117
Karar No.:1963/191

mevcudiyeti takdirinde, Anayasa'nın 122 nci maddesinin ışığı altında yargı merciine müracaat imkânına sahiptir.

Bu sebeplere binaen iptal kararının yürürlük tarihine talikine mütedair ekseriyet kararına muhalifiz.

Başkanvekili
Tevfik Gerçeker

Üye
Ekrem Tüzemen